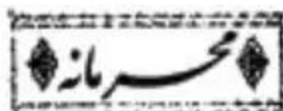

شماره ۷۰۷، ۲۶۴
تاریخ ۱۳۸۱، ۱۰، ۱۰
پست

جناب آقای دکتر پور حسینی
مشاور محترم وزیر و مدیر کل حوزه وزارتی

موضوع: در خصوص اعلام نظر در مورد پدیده مهاجرت و راهکارهای پیشنهادی
با سلام و عرض ادب

احتراماً، پیرو نامه شماره ۱۸۳۳۶-۱/۲۰۱۴ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۲ رئیس محترم دفتر ریاست جمهوری در خصوص اعلام نظر در مورد پدیده مهاجرت و راهکارهای پیشنهادی موارد ذیل ارسال می گردد:

همانطور که مستحضرد، در مکاتبه پیوست به شماره ۰۱/۱۶۱۲۶ مورخ ۱۳۸۱/۱۲/۲۶ معاون محترم علمی فرهنگی و فن آوری اقتصاد دانش بنیان و رئیس بنیاد ملی نخبگان نیز بخواهی بدان اشاره شده است. چند مجهولی و چند وجهی بودن علت و چرایی مهاجرت نخبگان مبرهن است و لذا ضرورت دارد طی جلساتی فشرده و هدفمند با حضور مسئولین ارشد دستگاه های اجرایی مرتبط و با تاکید بر داشتن خروجی مشخص و زمان بندی شده هر چه سریعتر به حل و فصل این مهم پرداخته شود. در کشور ما شیب صمدی و تند پدیده مهاجرت نخبگان نگرانی های جدی را در خصوص اثر دست دادن سرمایه های علمی و زیربنایی کشور ایجاد کرده است. درست است که این موضوع عملاً مطلوب و منحصر به کشور ما نبوده و کشورهای متعددی در دنیا با این چالش دست به گریبان هستند، اما جایگاه خاص و سرنوشت ساز نخبگان در روند تصمیم سازی ها، آینده نگاهی و توسعه علمی و فکری ضرورت اهمیت و اهتمام خاص به فوریت حل این موضوع را دو چندان می نماید. بهره مندی از تجربیات موفق سایر کشورها و بومی سازی آنها با هدف کند کردن شیب مهاجرت و حتی در مواردی معکوس نمودن آن در سناریوهای زمانی کوتاه میان و بلند مدت و اجرایی نمودن هر چه سریعتر اقدامات منسوب با برون دانه های قابل احصا با اشتراک مساعی کتبه دستگاه های ذیربط الزامی است. همانطور که مستحضرد صاحب نظران، مهمترین متغیرهای تأثیرگذار بر عوامل مهاجرت نخبگان را در دو دسته عوامل رانشی (دافعه های داخلی) و عوامل کششی (جاذبه های خارجی) تقسیم بندی می نمایند. نتایج حاصل از مطالعات متعدد نشان می دهد که عواملی مانند عدم توجه اجتماعی به ارزش فعالیت های علمی، نبود تسهیلات لازم برای تحقیقات پژوهش و در مرز دانش و محدودیت های ارتباطات بین المللی با مجامع علمی مطرح دنیا، پایین بودن حقوق و دستمزد و احساس وجود تبعیض و نابرابری به عنوان عوامل رانشی مهاجرت نخبگان علمی به خارج از کشور مطرح هستند.

کشور ایران بدون شک یکی از کشورهای نخبه خیز و با تراژ استعداده بالا در دنیا مطرح است و متأسفانه یکی از چند کشور لول مهاجر فرست دنیا است. آمارها نمایانگر رشد بالای مهاجرت نخبگان و متخصصان از ایران نسبت به دهه های گذشته است که بدون شک تلافی های سیاسی، دعوای گروهی و جناح ها، نوع نگاه حکومت به نخبگان و بسته بودن دایره گردش نخبگان و از جمله دلایل این مهاجرت اجباری می تواند باشد. هر چند برخی از مسئولین سعی در افکار و بی اهمیت انگاری این موضوع دارند اما این واقعیتی انکارناپذیر است که کشور از حیث سرمایه های انسانی که یکی از مهمترین اتدوخته های سرمایه های مبنایی آن است در حال تهی شدن می باشد که هشدار جدی برای مسئولین کشوری است و این نگرانی و تهدید عملاً متوجه و منحصر به دستگاه اجرایی خاصی نیست و الزاماً می بایست یک نگاه ملی برای حل و فصل آن را مد نظر قرار داد. میزان ارزش نخبگان تا

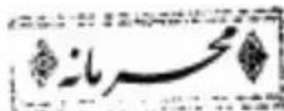
بدانجاست که کشورهای صنعتی با برنامه ریزی حساب شده، پروژه جذب تحصیلکرده ها و بویژه شکار مغزها را به دلیل سودهای عالی که عاید نظام اقتصادی و اجتماعی و علمی آنها می نماید نه تنها هرگز تعطیل نکرده بلکه شتاب بخشیده اند. این موضوع کاملاً پدیده است که کشورهای قطب و صاحب سرمایه در تلاش و برنامه ریزی هدفمند، مهندسی شده و هوشمندانه و با ارائه تالیفات گسترده و سرمایه گذاری کلان در عرصه جذب نیروهای مستعد و نخبه سایر کشورها به فضای علمی و فرهنگی و پژوهشی خود افزوده و در رقابتهای سیاسی اجتماعی و علمی و پژوهشی جهان پیشرو باشند.

از نگاه صاحب نظران علمی، کوچ نخبگان، نقش مخربی در تولید بسط و گسترش علم و تأثیر عمیقی در تمام حوزه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور دارد به تعبیر دیگر تولید علم و توسعه علمی بعنوان موتور محرکه توسعه همه جانبه پایدار در کشورها نقش عمده ای را ایفا می کنند. امروزه تمامی کشورهای توسعه یافته و یا درحال توسعه جهان برای حفظ یا جهت ایجاد بنیان های توسعه یافتگی و ارتقاء قدرت رقابت خود با سایر کشورها علم و فناوری و تحقیق و پژوهش را بعنوان محورهای قدرتمندی خود، مورد توجه قرار می دهند و در تلاش هستند که با جذب و مدیریت بهینه نیروهای متخصص و نخبه راه را برای رسیدن به این هدف هموار نمایند.

توجه به شأن و جایگاه نخبگان محقق و صاحب ایده یکی از دلایل قابل توجه در مهاجرت نخبگان به این کشورها می باشد. لذا رعایت شایسته سالاری در انتصاب افراد در مشاغل علمی، مدیریتی و بهره مندی از نخبگان آموزش دیده، توانمند و دانشور جریان می توانونی و به حاشیه راندن و منزوی سازی نخبگان را بشدت کند خواهد کرد اصولاً استعدادهایی و توانمندی سازی نخبگان و بهبود امنیت شغلی و وضعیت اشتغال نخبگان می بایست از جمله تصمیم های الزام آور برای یک دستگاه اجرایی باشد و هر دستگاه می بایست پیمان کلری مشخصی در بازه زمانی حداقل سه ماه از بکارگیری مدیران نخبه، خلاق، توانمند و کارآفرین و پای کار ارائه نمایند.

براساس تحقیقات صورت گرفته، بدون تردید، بالا بودن سطح امور رفاهی و مالی و معیشتی دانشگاه های کشورهای مهاجرپذیر به تنهایی از جمله جذابیت های غیر قابل انکار در حل این معادله است. شایسته این معادله مهاجرت پزشکان، پرستاران و پیراپزشکان به کشورهای حاشیه جنوبی خلیج فارس می باشد. عوامل داخلی (دافعه ای) نیز از دیگر عوامل مؤثر بر خروج نخبگان از کشور است. در این رویکرد انگیزه و علت اینگونه مهاجرت ها را بیشتر باید در مسائل داخلی جستجو کرد. ویژگی های داخلی تشدیدکننده خروج نخبگان حول محورهای عوامل سیاسی و اجتماعی، عوامل علمی و فرهنگی، عوامل اقتصادی، آموزشی، شغلی و معیشتی است. مهمترین ویژگی ها را می توان چنین برشمرد: الف) پایین بودن شأن و جایگاه نخبگان در کشور، ب) عدم ارتباط مناسب بین صنعت و دانشگاه ها، ج) ضعف نظام شایسته سالاری در مشاغل علمی، مدیریتی و حاکمیتی، د) ارتباط ضعیف آموزشی و پژوهشی دانشگاههای ایران با دانشگاه های برتر جهان، ه) کمبود امکانات پژوهشی و تحقیقاتی برای نخبگان و متخصصین در داخل کشور، ز) عدم حمایت مناسب دولت از کارآفرینی و اشتغال نخبگان، ح) پایین بودن سطح رفاهی و مالی نخبگان در داخل کشور، ط) وجود فرهنگ مهاجرت در دانشگاههای کشور و ی) عدم امنیت شغلی نخبگان همچنین مهمترین عواملی را که در بازگشت مهاجران از کشور تأثیر دارد میتوان به شرح زیر برشمرد:

شماره ۷۰۷۷
تاریخ ۲۰/۱۱/۱۳۸۶
پست

الف) احساس نطق به خانواده و وابستگی های عاطفی، ب) آموزش های فرهنگی و احساس مسئولیت نسبت به مردم و کشور خود و ج) تازشایی از فرهنگ غرب.

راهکارهای گوناگونی توسط محققان، کارشناسان و مسئولان مربوطه برای جلوگیری خروج نخبگان از کشور پیشنهاد شده است که گزیده ای از مهمترین آنها عبارتند از: الف) جلوگیری قانونی و ایجاد محدودیت در خروج نخبگان و تحصیلکردگان که روش شکست خورده ای است، ب) درگیر کردن نخبگان در مقوله توسعه بطوریکه آنان توسعه نیافتگی را مشکل خود دانسته و در شرایط حاد و سخت بمانند و حاضر به همکاری باشند، ج) شرایط مادی به گونه ای فراهم آید تا افرادی که رفته اند برگردند (د) محل زندگی، معیشت و رفاه و ارائه امتیازات خاص به نخبگان، ه) توسعه ارتباط بین دانشگاه و صنعت، و) فراهم نمودن امکانات پژوهشی و تحقیقی برای نخبگان و متخصصین را شامل ادبیات و منزلت اجتماعی و اقتصادی نخبگان، ح) رعایت نظام شایسته سالاری و استفاده بیشتر از نخبگان در مشاغل مدیریتی و نهادهای علمی در کشور، ط) فراهم نمودن زمینه ارتباط آموزشی و پژوهشی نخبگان و متخصصین با دانشگاههای برتر جهان، ک) گسترش روابط سیاسی، علمی و اقتصادی و رفع چالشهای موجود در روابط خارجی با دنیا و ل) حمایت دولت از کارآفرینان و اشتغال نخبگان به علت تعاملات بین بخشهای مختلف یک سیستم، لازم است افراد تلاش کنند که رفتار سیستم را با نگرش سیستمی درک کنند. این درک فقط میتواند از طریق مطالعه و شناخت همه اجزا و ارتباط بین آنها در قالب یک سیستم به دست آید. با توجه به تعدد و پیچیدگی عوامل و راهکارهای مؤثر بر خروج نخبگان از کشور و همچنین وجود روابط علمی و مصلوبی، بازخوردها و حلقه های علمی بین این عوامل، به نظر می رسد بهترین راه برای حل این مشکل استفاده از رویکردهای پویا در سیستم است.

به مسئولین پیشنهاد میشود که ضمن رعایت شایسته سالاری در انتصاب افراد در مشاغل علمی، مدیریتی و حاکمیتی، نسبت به بهبود امنیت شغلی و وضعیت اشتغال نخبگان اقدام نمایند.

دکتر ابوالفضل باقری فرد
معاون آموزشی و
دبیر شورای آموزش پزشکی و تخصصی

رونوشت:

✓ رئیس محترم مرکز امور عیانت علمی به انضمام سوابق
✓ دفتر معاونت به انضمام سوابق